

5.Аткинсон Э.Б., Стиглиц Дж. Лекции по экономической теории государственного сектора. - М., 1995. – 430 с.

6.Tiebout C, 1956. A Pure Theory of Locals Expenditures. Journal of political economy, v. 64. pp. 416-424.

7.Derycke P.-H. Economie et Planification Urbaines (t.1 "LEspace Urbain"), P., Themis -P.U.F., 1979. – 410 p.

Отримано 30.09.2010

УДК 330.101.332

І.А. ОСТРОВСЬКИЙ, канд. екон. наук, О.А. ШЕКШУЄВ

Харківська національна академія міського господарства

О.М. ШВЕЦЬ

*Інститут післядипломної освіти й дистанційного навчання
(Севєродонецьке відділення)*

ПРО ДЕЯКІ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Розглядаються деякі інституціональні складові реформування житлового-комунального господарства України.

Рассматриваются некоторые институциональные составляющие реформирования жилищно-коммунального хозяйства Украины.

Some institutional components of housing and public utilities economy reform of Ukraine are considered.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство, інституціоналізація суб'єктів ЖКГ, тарифоутворення.

Житлово-комунальне господарство країни як «хронічний хворий» залишилося без належної уваги загальнодержавної влади, а місцеві органи самоврядування за повною програмою отримали прояви недофінансування, старіння основних фондів, недосконалості системи управління ЖКГ. Але саме криза може стати початком оновлення управлінської складової, перегляду підходів до реформування.

Проблеми трансформації системи управління житлово-комунального господарства детально проаналізовано в роботах Н.Гури, В.Полуянова, А.Ряховської, О.Тищенко [1-4] та інших дослідників. Одночасно стало очевидним те, що реформування під час кризи має суттєві фінансові та інституціональні обмеження. Тому дискусії про одношайний перехід до децентралізації управління об'єктами ЖКГ, прискорене впровадження лічильників комунальних послуг, чисто ринковий характер взаємовідносин постачальників і споживачів комунальних послуг мають подальший сенс. Але вивчення протилежних поглядів і узагальнення підходів дозволяють зробити деякі важливі висновки.

Метою даної статті є аналіз суперечливих інституціональних передумов реформування системи взаємовідносин власників багатоквартирних будинків і постачальників комунальних послуг.

За даними міжнародної організації Property Rights Alliance («Альянс прав власності»), що складає рейтинги країн із забезпечення і захисту всіх видів власності, Україна займає 97-е місце з 125 можливих у 2010 р., поступово погіршуючи свої позиції порівняно з минулими роками: 82-е місце у 2008 р. і 97-е – у 2009 р. [5].

Криза загострила розуміння того, що ринки керуються не тільки за допомогою раціональної поведінки досвідчених суб'єктів. Не дивно, що Нобелівськими лауреатами 2009 р. з економіки стали представники неоінституціоналізму О.Вільямсом і Е.Остром за дослідження явищ, які знаходяться на стику економіки, політології, психології та інших дисциплін. Е.Остром спростувала розхожу думку про те, що суспільні ресурси звичайно погано керуються і тому повинні бути приватизовані або керуватися урядом. Остання думка завжди спиралася на так звану «трагедію громад», коли найбільш неефективною визнається саме колективна власність з-за неможливості досягти всебічної рівної відповідальності членів колективу. При цьому спрацьовував прогресуючий від'ємний ефект масштабу, тобто зазначена неефективність зростала із збільшенням чисельності громади.

Для комунальних підприємств окремо не розробляються питання переходу на міжнародні стандарти, хоча дані підприємства є специфічною галуззю. Їх неможна прямо віднести ні до комерційних підприємств, ні до некомерційних, ні до бюджетних. Підприємства комунальної сфери функціонують з деякими особливостями, притаманними саме їм. Системи водопостачання і каналізації міст – це складний комплекс споруджень і пристроїв, експлуатація яких потребує систематичного проведення технічних, економічних та організаційних заходів. Призупинення діяльності водопровідно-каналізаційних підприємств рівнозначне відключенню життєзабезпечення міста, що є порушенням конституційних прав громадян. Зокрема, від надійності та ефективності функціонування системи групового водопостачання та водовідведення залежить соціальний та економічний розвиток регіону.

Метою діяльності підприємств ЖКГ є забезпечення мешканців міст та селищ питною водою, контроль за станом водного середовища, забезпечення збору та очистки каналізаційних стоків, усунення і попередження аварій, проведення поточних і капітальних ремонтів, охорона водоймищ від забруднення стічними водами.

На даний момент найбільш актуальним завданням, що вирішують вітчизняні підприємства, незалежно від форм власності, є адаптація до

ринкових умов господарювання. Це зумовлює формування мети діяльності підприємств – максимізація прибутку. Однак не для всіх підприємств прибуток є основною метою діяльності. Зокрема, комунальні підприємства мають інше призначення та реалізують головну мету своєї діяльності – життєзабезпечення міста. Тобто практично вони є некомерційними, хоча і віднесені на регіональному та на державному рівнях до виробничо-промислових. В Україні підприємства житлово-комунального господарства, зокрема водопостачання та каналізації прирівняні державою до комерційних, з чого витікають підходи до регулювання їх діяльності. Держава не займається фінансуванням підприємств ЖКГ, встановлює режим їх оподаткування такий самий, як для всіх комерційних підприємств. При цьому існують певні обмеження при встановленні тарифів на послуги. Заслугує на увагу те, що на відміну від комерційних підприємств, що мають право обирати самостійно ринок збуту та конкретних контрагентів, підприємства ЖКГ вимушені безперервно надавати свої послуги і на практиці не мають права їх припинення навіть при відмові абонентів від оплати. В результаті таких дій з боку держави підприємства комунального сектору заздалегідь є дотаційними або збитковими. Спираючись на перелічені вище факти, можна заробити висновок, що вважати підприємства ЖКГ комерційними підстав практично немає. Відмінністю від комерційних підприємств є також і те, що немає групи індивідів (підприємців), що мають пряму матеріальну зацікавленість в результаті діяльності підприємств ЖКГ. Зокрема учасниками діяльності водопровідних та каналізаційних підприємств є держава, споживачі, кредитори, суспільство взагалі. Керівництво комунальних підприємств відповідає за діяльність підприємства та її результати перед органами місцевого самоврядування або державою в цілому, а тому податковий механізм для цих підприємств є важливою, але не головною лінією взаємовідносин з державою.

В країнах з розвинутою ринковою економікою підприємства із статусом некомерційних не підлягають оподаткуванню, чим забезпечується можливість їх розвитку. Таким чином здійснюється гармонізація дії об'єктивних законів ринку, ринкових відносин з регулюванням державою соціально-економічних відносин. В Україні діюче законодавство здебільшого спирається на старі принципи структурування економіки, а не на принципи і закони ринку. Тому є всі підстави вважати, що для перехідного етапу розвитку економіки (через який проходить Україна) повинна бути розроблена економічна політика діяльності комунальних підприємств з наданням їм особливого статусу. В той же час на регіональному та державному рівні повинна проводити-

ся пропаганда корисності діяльності підприємств водопостачання та водовідведення, їх соціальної та економічної значимості для створення сприятливих умов для підтримки зі сторони споживачів, залучення інвестицій в галузь. Для цього необхідно врегулювати нормативно-правові відносини стосовно підприємств ВКГ.

На сьогоднішній день в Україні досить гостро стоїть проблема модернізації ЖКГ. Рівень зносу об'єктів житлово-комунального господарства становить понад 60%. Майже 11% теплових мереж перебувають у ветхому та аварійному стані. Обсяги втрат питної води на підприємствах водопровідно-каналізаційного господарства у містах України перевищує 30% від поданої в систему води. Близько четвертої частини водопровідних очисних споруд і кожна п'ята насосна станція (у вартісному виразі) відпрацювали нормативний термін амортизації. Фактично амортизовано половину насосних агрегатів, з яких 40% потребує заміни. В аварійному стані знаходяться понад 35% водопровідних і 31% каналізаційних мереж [6].

Розвиток великих міст з концентрацією зростаючої кількості населення відповідає світовим тенденціям урбаністичного розвитку, що обумовлює необхідність інфраструктурного забезпечення життєдіяльності великих мас людей на компактних територіях. При цьому міська інфраструктура життєзабезпечення Києва, Харкова та інших міст-мільйонників (транспорт, енергозабезпечення, утилізація відходів, медичні й освітні установи) втрачає можливість задовольняти потреби населення, чисельність якого незмінно зростає. Додаткове навантаження на інфраструктуру без вкладення достатніх коштів у відновлення призведе до того, що вона швидко деградує. Сьогодні міське господарство великих міст продовжує функціонувати переважно за рахунок експлуатації радянської спадщини: метрополітенів, мостів, більшості шкіл, лікарень і т.д. Самі міста розвиваються досить стихійно. Це відбувається на фоні постійних конфліктів властей різних рівнів, які представляють інтереси різних підприємницьких угруповань. Планування і здійснення соціально-економічного розвитку міст ускладнюється за причиною привласнення приватними особами об'єктів інфраструктури і земельних ділянок. Додаткові складності пов'язані з використанням інженерних коридорів, спроектованих ще за часи СРСР. Усі зазначені моменти підкреслюють чинники, що знижують інвестиційну привабливість великих міст.

Світова економічна криза призвела до зниження корупційного тиску великих грошей, що забезпечують поточні інтереси бізнесу. Зараз з'являється час для ревізії урбаністичної політики у цілому. Початком може бути кардинальне реформування структури міської влади, відмо-

вляючись від районного ланцюга (районні ради та районні державні адміністрації). При сучасному розвитку засобів комунікації необхідність районної складової суттєво скорочується. Сьогодні функції районних чиновників можливо перерозподілити між загальноміськими, громадськими й приватними структурами. Вже зараз головним джерелом надходжень у районні бюджети є бюджет міста. У районів відсутня достатня майнова база і повноваження в сфері земельних відносин, благоустрою, місцевого оподаткування і тарифоутворення. Крім того, треба стимулювати громадську активність у створенні органів самоорганізації населення – рад мікрорайонів, передаючи їм частку повноважень і коштів для проведення робіт з благоустрою і озеленення міста, а також узгодження землевідведення.

Ще одним напрямком урбаністичної політики є проектування і створення нової адміністративної одиниці – Харківської агломерації, або «Великого Харкова». Вже зараз мешканці населених пунктів, розташованих навколо міста, переважно працюють в Харкові, сплачуючи відповідні податки. Одночасно вони створюють навантаження на інфраструктуру у власних селищах і малих містах, виснажуючи її. Місту потрібні нові території. Тому розробка нового генерального плану повинна вестися з урахуванням того, чи є він планом розвитку Харківської агломерації.

Під проведенням реформи ЖКГ експерти розуміють увесь спектр дій переважно державної влади з наступних напрямків:

- чіткий розподіл функцій між місцевими адміністраціями і місцевими радами;
- ліквідація пільг і перехід до адресних дотацій;
- прийняття Житлового кодексу;
- розширення кола організацій власників житла, передачу їм у власність будівель, земельних ділянок, на яких вони розташовані, а також повноважень з їх обслуговування і утримання;
- демонополізація ЖКГ, утворення конкурентного середовища і приватизація частини об'єктів;
- посилення контролю за кількістю й якістю послуг;
- спрощення вимог до надання житлових субсидій.

Будь-яка реформа – це прийняття і введення нових правил гри, зміна ступеня впливу, відповідальності, розподілу функцій центральних і місцевих органів влади, реалізація нових принципів тарифоутворення, впровадження системи майнової відповідальності і контролю за якістю послуг. Головне – перерозподіл фінансових потоків.

1. Гура Н. Трансформація відносин власності в житловому секторі // Економіка України. – 2006. – №2. – С.50-57.

2. Полуянов В.П. Теория и практика реформирования предприятий в коммунальном хозяйстве. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2007. – 244 с.
3. Ряховская А.Н., Таги-Заде Ф.Г. Управление жилищным хозяйством в странах Запада // Жилищное и коммунальное хозяйство. – 2003. – №2. – С.18-20.
4. Тищенко О.М. Реформування житлово-комунального господарства: теорія, практика. Перспективи / Тищенко О.М., Кизим М.О., Юр'єва Т.П., Юр'єва С.Ю., Покуца І.В. – Харків: ІНЖЕК, 2008. – 368 с.
5. Василькевич К. Украина и уровень обеспечения прав собственности // Держава 2000. – 2010. – 26.03. – С. В5.
6. Череп В. Реформа середовища, в якому живемо [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.partyofregions.org.ua/faces/45ba093435068/view>.

Отримано 30.09.2010

УДК 332.146

Д.О.УСТИНОВ

ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана»

ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЖКГ УКРАЇНИ

Розглянуто сучасний стан механізму державного управління житлово-комунальним господарством України, проаналізовано найбільш болючі проблеми даної галузі, визначено ключові шляхи удосконалення діяльності сектору. Розглянуто можливість розподілу функцій управління між різними рівнями державної влади. Дано оцінку процесу трансформації державної політики щодо ЖКГ через призму соціальної складової.

Рассмотрено современное состояние механизма государственного управления жилищно-коммунальным хозяйством Украины, проанализировано наиболее актуальные проблемы данной области, определены ключевые пути усовершенствования деятельности сектора. Рассмотрена возможность распределения функций управления между разными уровнями государственной власти. Дана оценка процессам трансформации государственной политики относительно ЖКХ через призму социального аспекта.

The given article is dedicated to the current state of the mechanism of the government is considered by housing and communal services of Ukraine, analyzed the most actual problems of the given area, key ways of improvement of activity of sector are defined. Possibility of distribution of functions of management of HCS between different levels of the government is considered. The processes of transformation of a state policy concerning housing and communal services are analyzed through a prism of social aspect.

Ключові слова: державне управління ЖКГ, інноваційна діяльність, інформатизація.

Сучасний стан житлово-комунального господарства України, наразі, переживає складний та багатогранний процес комплексного реформування, який є необхідним для модернізації даної галузі відповідно до сучасних економічних реалій. Одним із головних питань в цьому процесі, є проблема перетворення механізму державного управління процесами ЖКГ.